

Rófi Mónika

A Debreceni Egyetem regionális szerepe az Észak-Alföld régió versenyképességének erősítésében

1. BEVEZETÉS, CÉLKITÚZÉS

Az Európai Unió egyik legfontosabb célja a különböző fejlettségű és szerkezetű térségek közötti gazdasági és szociális kohézió erősítése a méltányosság, az igazságosság és a szolidaritás elveinek érvényesítésével. A XXI. századba átlépő uniónak választ kell adnia az új kihívásokra, mint a globalizáció, a bővítés, a versenyképesség javítása, a munkanélküliség magas szintjének mérséklése, a negatív demográfiai perspektíva kezelésének igénye, valamint a külkapcsolati rendszer fokozottabb összehangolása és hatékonyságának javítása. Az EU-ban a kohéziót biztosító támogatások alapvetően három területre koncentrálnak: az emberi erőforrás fejlesztésére, a vállalkozásoknak nyújtott segítségre és az alap-infrastruktúra kiépítésének előmozdítására. A támogatások mindhárom területen hatással vannak az adott régió helyzetére, és olyan belső és külső fejlődést indítanak el, aminek hatására hosszú távon is érvényesülő fejlődési tényezők alakulnak ki.

Magyarország 2004. május 1-től az Európai Unió tagállama lett. Hazánk számára az egyik legfontosabb támogatási forrást a területi politika finanszírozására létrehozott kohéziós és strukturális alapok jelenthetik. A globalizáció a '70-es évek végétől a piaci verseny feltételeit, jellemzőit gyökeresen átalakította. Előtérbe került a versenyképesség, melynek értelmezése, a versenyképesség javítására szolgáló fejlesztési elképzelések elemei a globalizáció alapvető jellemzőire vezethetők vissza. 2007-től az Európai Unióban a gazdasági és társadalmi kohézió erősítésének alapelvét egyre inkább háttérbe szorítja a versenyképesség fokozásának elve.

A hazánkat alkotó hét tervezési statisztikai egység közül az Észak-Alföld régió számos tekintetben a legelmaradottabb régió. A fejlettségi színvonal, valamint a versenyképesség egyik legalapvetőbb mutatószáma, az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) az ország régiói közül itt a legalacsonyabb. A Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Jász-Nagykun-Szolnok megye által alkotott régió elmaradottságának okai kö-

zött szerepel a régió gazdaságának korlátozott versenyképessége, a mezőgazdaság túlsúlya mellett az ipar és a szolgáltatás szektorának kisebb súlya, részvétele a gazdaságban, a korszerű közlekedési infrastruktúra hiánya, a befektetéseket gátló tőkeszegénység. Hiába áll rendelkezésre nagyszámú szabad munkaerő, és többek között a felsőoktatási intézményeknek köszönhetően a fiatalok aránya is magasabb az országos átlagnál, a képzettségi színvonal azonban alacsony, a magasan kvalifikált szakemberek nagy hányada elhagyja a régiót (*Az Észak-Alföld régió területfejlesztési koncepciója, 2002*).

Hazánk és az EU egyik legelmaradottabb régiójában található az ország egyik legsikeresebb felsőoktatási intézménye. A XVI. századi történelmi gyökerekkel bíró, az ezredforduló évében megalakított, és 2000-ben ismét integrálódott Debreceni Egyetem Északkelet-Magyarország egyik legtekintélyesebb intézménye, felsőoktatási és tudományos központja lett (Szabó 2003). Az egyetem különböző mutatói alapján előkelő helyet foglal el a felsőoktatási intézmények rangsorában. Bármilyen szempontból tekintjük is, az elsők között található.

Magyarország egyik legszélesebb képzési spektrummal rendelkező, példáulértékű gazdálkodást folytató intézménye hazánk egyik legelmaradottabb régiójában igyekszik megőrizni kivívott versenyelőnyét a hazai felsőoktatási palettán, és versenytársává válni az európai felsőoktatási intézményeknek. A hazai térszerkezet átalakulása nyomán, a regionalitás megjelenése után napjaink legfontosabb törekvése az eddig egypólusú országban több versenyképességi pólus kialakítása, melyek kisugárzó hatással bírnak saját régiójukra. A tudásalapú gazdaság megteremtésének elengedhetetlen alapjait kell képezzék a jelentős kutatási-fejlesztési potenciállal rendelkező felsőoktatási intézmények, az egyetemek. Debrecen város és a Debreceni Egyetem előtt álló kihívás, hogy hogyan tud az Észak-Alföld régió versenyképességi pólusává válni. A felhalmozott tudástőke rendelkezésre áll, de ha ez az intézmény falai között marad, és nem kerül hasznosításra a gazdasági életben, akkor nem fejt ki hatását, és az intézmény óhatatlanul kényszerpályára szorul. Ezért van szükség a tudástőke mellett a kapcsolati tőke megteremtésére és az együttműködések kiépítésére a gazdasági, társadalmi élet szereplőivel.

A Debreceni Egyetem regionális és makroregionális szerepkört is betölt, a régiót meghatározó felsőoktatási potenciál itt összpontosul, ezért a versenyképesség és az innovációs folyamatok meghatározó bázisa.

Milyen lehetőségek vannak a régió fejlesztésére? Milyen szerepe lehet a Debreceni Egyetemnek a fejlődési folyamatban? Milyen kapcsolódási pontok vannak a felsőoktatási intézmény és a régió gazdasága között? Ho-

gyan tudja a felsőoktatási intézmény saját erőforrásait a régió fejlődésének szolgálatába állítani? Ezek a kérdések egyre gyakrabban foglalkoztatják a felsőoktatási intézmények, így a regionális központban elhelyezkedő Debreceni Egyetem vezetését is. Felgyorsult világunkban a társadalmi-gazdasági változásokra az egyetemeknek is gyorsabban, pontosabban kell reagálni. Az intézményi stratégia kialakításánál nem elég az előrejelzésekre, tendenciákra figyelmet fordítani, a saját felmérések, elemzések szintén segíthetik a sikeres döntések, irányvonalak kijelölését.

2. A KUTATÁS ANYAGA ÉS MÓDSZERE

Az Észak-Alföld régió versenyképességét a kutatómódszertanban szekunder kutatásnak nevezett módszerrel, a már meglévő, közzétett adatok elemzésével (Tomcsányi 2000) vizsgáltam, a regionális versenyképesség főbb mutatóin keresztül. Ezt követően primer kutatási módszerrel a régió legnagyobb felsőoktatási intézményében, a Debreceni Egyetemen (DE) diplomát szerzett hallgatók körében végzett kérdőíves felmérés segítségével kerestem a választ, hogy az egyetem hogyan hat a régió versenyképességére. A kutatás információs bázisát területi statisztikai kiadványok (a Központi Statisztikai Hivatal KSH Területi Statisztikai Évkönyvek, STADAT, T-STAR, KSH Magyar régiók zsebkönyve, KSH megyei statisztikai tájékoztatók, MTA Regionális Kutató Központ ATI adatait, a Gazdasági Minisztérium Regionális Információs Főosztálya) adatai, valamint egy saját szerkesztésű kérdőív képezték.

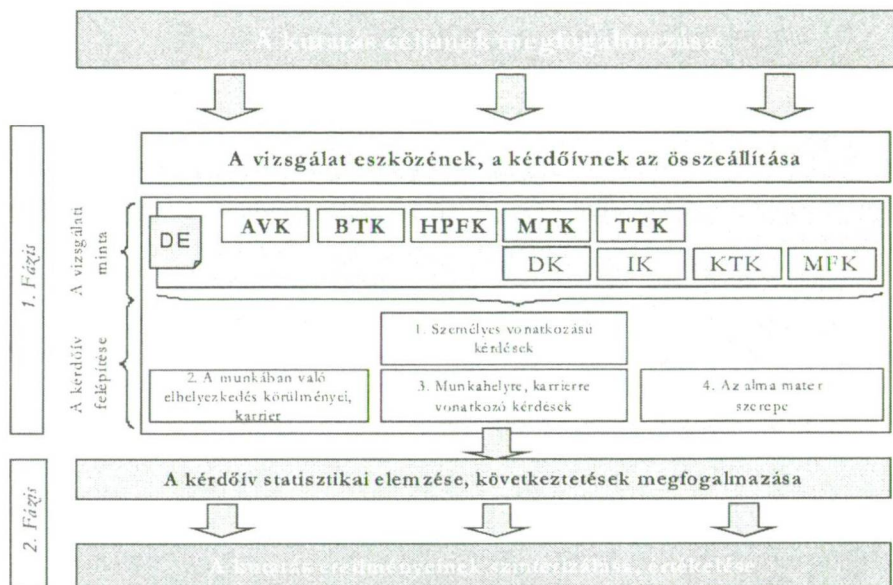
2.1 A Kérdőíves vizsgálat leírása

A kutatási eredmények általánosítása – a tudományos vizsgálatoktól elvárt korrektséggel – csakis a hipotézis szintjén tehető meg. Azt a plauzibilis hipotézist azonban kimondhatjuk, hogy a megfogalmazott összefüggések más, hasonló adottságokkal rendelkező egyetemeken felhasználhatóak és hasznosak lehetnek.

A kutatás programjában két fázis különíthető el. Az *első fázisban* a kutatás céljához illeszkedve összeállítottam egy kérdőívet, amelynek segítségével a Debreceni Egyetemen végzett hallgatók munkába való elhelyezkedésének körülményeit vizsgáltam. Felmértem a munkahelyre, karrierre vonatkozó információkat, és kíváncsi voltam az alma materről kialakult véleményre, és az azt befolyásoló összefüggésekre. A kérdőív tartalmazott

személyes vonatkozású kérdéseket is (pl. nem, életkor, családi állapot), azonban az erre adott válaszok elemzése nem célja a disszertációnak.

1. ábra: A kutatás programja

Forrás: saját szerkesztés.

A vizsgálati minta kialakítása során fő szempont volt az, hogy elsősorban a Debreceni Egyetem azon a hallgatóit vonjuk be a vizsgálatba, akik olyan karokon végezték tanulmányaikat, amelyek illeszkednek a bolognai-folyamat rendszerébe. A Debreceni Egyetem 15 karából 9-re terjedt ki a vizsgálat, melyek a következők voltak: agrárgazdasági és vidékfejlesztési Kar (AVK), bölcsészettudományi kar (BTK), konzervatórium (DK), hajdúböszörményi pedagógiai főiskolai kar (HPFK), informatikai kar (IK), közgazdaságtudományi kar (KTK), mezőgazdaságtudományi kar (MTK), műszaki főiskolai kar (MFK) és természettudományi kar (TTK).

A 2005. december – 2006. február között sorra került felmérésben 4731 db kérdőívet küldtünk ki, amelyből 1314 értékelhető érkezett vissza. A Debreceni Egyetem előzőekben említett karainak tanulmányi osztályai által megadott 2000-ben és 2005-ben végzettek adatai alapján küldtük ki a kérdőívet, amelynek melléklete egy kitöltést segítő útmutató és felbélyegzett válaszboríték volt. Az értékelés során a vizsgált öt évben végzettek egy

adathalmazként képezték a mintát. Az eredmények megbízhatósága érdekében azokat a karokat vizsgáltuk, amelyek esetén a beérkezett kérdőívek aránya meghaladta a 20%-ot, így öt kar (AVK, BTK, HPFK, MTK, TTK) végzett hallgatóinak válaszát elemeztük. A minta elemszáma $N=1172$ lett. A vizsgálat második fázisában került sor az adatok statisztikai kiértékelésére és elemzésére, a vizsgálat célkitűzéseivel összhangban.

2.2. A vizsgálatban használt módszerek

A változók térbeli elhelyezkedésének, eloszlásának, szerkezetének meghatározására leíró statisztikai eljárásokat (statisztikai próbák vagy statisztikai hipotézisvizsgálatok) alkalmaztunk, amely eljárások az adatok összesítését jelentik. A statisztikai hipotéziseknek két alapvető típusa közül nemparaméteres próbákat végeztem, amelyek esetében a próbastatisztika eloszlása a nullhipotézis esetén független az alapeloszlástól (a változók eloszlásától). A nemparaméteres próbák közül az elemzésben a chí-négyzet és a Kruskal–Wallis-próbákat alkalmaztam.

3. FONTOSABB EREDMÉNYEK

3.1. A kérdőíves kutatás értékelése

A munkaerőpiaci visszajelzések egyre nagyobb fontossággal bírnak a felsőoktatás tömegessé válása, a felsőoktatási intézmények szerepének, feladatának ártértekélődése és az egyetemek között kialakuló versenyhelyzet miatt. Egy intézmény megítélését, kialakított, illetve megszerzett imázsát az intézményről kialakított vélemények is befolyásolják (*Malhotra, 2002*). Azok véleményének van jelentősége, akik közvetlen kapcsolatban vannak az adott egyetemmel vagy főiskolával. Elsősorban a hallgatóknak és azoknak a vállalatoknak, ahol későbbiekben elhelyezkednek a hallgatók. A kérdőíves vizsgálathoz tartozó kutatási célkitűzések rendszerét és ehhez kapcsolódva a kapott eredményeket három kategóriában foglalom össze – illeszkedve a kérdőív szerkezeti felépítéséhez, de eltekintve a személyes adatokra vonatkozó résztól.

3.1.1 A MUNKÁBAN VALÓ ELHELYEZKEDÉS KÖRÜLMÉNYEI

A munkában való elhelyezkedés körülményeinek vizsgálata során azokra a kérdésekre kerestem a választ, hogy hol és milyen módszerek se-

gítségével sikerül munkába állniuk a végzett diákoknak. A diplomázott fiatalok munkaviszonyának ismeretében vizsgáltam, hogy a hallgatók a végzettségüknek megfelelő területeken helyezkednek-e el, és mennyiben segíthetik a munkahely megtalálását az egyetemen kialakult kapcsolatrendszerek (állásbörze, tanulmányi szerződés, szakmai gyakorlat, stb.).

A Debreceni Egyetemre jelentkezők inkább a keleti országrészből kerülnek ki, így a vonzáskörzet miatt az intézmény zártabbnak tekinthető. A vizsgálatban az állandó lakhelyre vonatkozó kérdésre a válaszadók 64,7%-a az Észak-Alföld régiót, 16,5%-a az Észak-Magyarország régiót, 10,2%-a pedig Budapestet (BP) nevezte meg. Megyék tekintetében Hajdú-Bihar megye (HB) 42%, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (SZSZB) 18,3% és Borsod-Abaúj-Zemplén megye (BAZ) 12,3% ad otthont a hallgatóknak.

A lakhelyre vonatkozó adatokat összehasonlítottam a munkahelyre vonatkozó válaszokkal (1. táblázat). A megyék sorrendje nem változik, csak Budapesten nő (13,7%) az állást talált végzett hallgatók aránya. A megkérdezett diplomások több mint fele (54,5%) az Észak-Alföld régióban talált munkát.

1. táblázat: A végzett hallgatók megoszlása lakhely és munkahely szerint megyékként

Megye	Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Borsod-Abaúj-Zemplén	Budapest
Lakhely	42,0 %	18,3 %	12,3 %	10,2 %
Munkahely	36,7 %	14,6 %	10,2 %	13,7 %

Forrás: saját szerkesztés.

Az Észak-Alföld régió felsőoktatása jelenleg viszonylag kedvezőtlen munkaerő-piaci pozícióban van, hisz zömmel a stagnáló vagy létszámleadó ágazatokra történő, nagy létszámú tanárképzés van jelen, míg az egyre dinamikusabban fejlődő ipar és szolgáltatások képzési irányai nem vagy csak kisebb arányban vannak képviselve (Kakukné 2002).

Megvizsgáltam, hogy a végzett hallgatók melyik megyében helyezkednek el a legnagyobb arányban (2. táblázat). A vizsgálatba bevont karok hallgatói legnagyobb arányban Hajdú-Bihar megyében találtak munkát a diplomázást követően, ugyanakkor az elhelyezkedési arányok karonként nagyon eltérőek. Az agrártudományi centrum AVK hallgatói közel 60%-

ban tudtak Hajdú-Bihar megyében munkát találni. Az MTK és a BTK diákjainál ez az érték 40% körüli, míg a HPFK és a TTK esetében 30-35% az elhelyezkedők aránya. Az adatok alapján főként az agrár végzettségűek találnak munkahely-lehetőséget a megyében, míg a tudományegyetemi karok megkérdezettjei kisebb arányban találták meg munkahelyüket a térségben. A bölcsészettudományi és a természettudományi karon végzettek negyede Budapesten helyezkedett el, míg a vizsgált másik három kar hallgatói második legnagyobb arányban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében találtak állást. A harmadik helyen Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Budapest szerepel.

2. táblázat

A végzett hallgatók elhelyezkedési rangsora megyék szerint

Kar	Munkahely		
	I.	II.	III.
AVK	HB 57,8%	SZSZB 12,6%	BP 12,1%
MTK	HB 43,8%	SZSZB 16,1%	BAZ 9,8%
BTK	HB 40,5%	BP 25,8%	SZSZB 8,9%
HPFK	HB 36,8%	SZSZB 24,9%	BAZ 17,0%
TTK	HB 30,7%	BP 25,7%	BAZ 13,4%

Forrás: saját szerkesztés.

Ha karonként elemezzük a kapott eredményeket, láthatjuk, hogy az AVK-sok több mint 50%-a Hajdú-Bihar megyében helyezkedik el, míg közel azonos arányban találnak munkát Budapesten és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Az MTK és a HPFK hallgatói Hajdú-Bihar megyén kívül Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében helyezkedtek el, az arányokat tekintve különböző mértékben (*1. térkép*). A klasszikus tudományegyetemi karok (BTK, TTK) hallgatóinak nagyobb része szintén Hajdú-Bihar megyében talál állást, egynegyedük Budapesten helyezkedik el, tehát ők azok, akik a legnagyobb számban elhagyják a térséget.

1. térkép: A végzett hallgatók elhelyezkedésének területi megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés.

A végzett hallgatók munkahelyének területi megoszlására jellemző, hogy elsősorban a Debreceni Egyetemnek otthont adó régióban, és annak szomszédos területein, azaz Északkelet-Magyarországon találunk a fiatal pályakezdekők állást. A főváros és környező területein látható sűrűsödés szintén nagyobb számú elhelyezkedésre utal.

Arra a kérdésre, megbízhatóan befolyásolja-e, hogy a hallgató melyik megyében/régióban találja meg munkahelyét, az, hogy a végzett diák melyik karon végzett, Kruskal – Wallis-próba segítségével kerestem a választ. A kutatási eredmény szerint szignifikáns hatást gyakorol az elhelyezkedés helyszínére, hogy a vizsgált hallgató a Debreceni Egyetem melyik karán végzett. A felsőoktatási intézmények számára egyre nagyobb jelentőséggel bír a hallgatók sikeressége a munkaerőpiacon. Ezért egyre több figyelmet fordítanak a karrierkövetés mellett az elhelyezkedés segítésére is.

A legtöbb végzett hallgató önéletrajzt küld leendő munkahelyre, vagy személyesen jelentkezik (24,1%). Ismerősök segítségével (22,2%) és hirdetés útján (17,98%) pályáznak még nagyobb számban a végzettek. Egyáltalán nem jellemző a tanulmányi szerződés kötése, és annak ellenére, hogy már Debrecenben is hagyománya van az állásbörzének, nem elterjedt sem az állásbörze (5,7%), sem a fejvadász cég (3,4%) segítségével igénybevétele (3. táblázat).

3. táblázat: A végzett hallgatók elhelyezkedési rangsora megyék szerint

Álláskeresés/Kar	AVK	BTK	HPFK	MTK	TTK
Állásbörze	6,2%	5,3%	2,4%	6,4%	11,4%
Hirdetés	21,2%	18,7%	13,4%	18,1%	21,6
Ismerősök	20,6%	24,8%	23,9%	20,2%	19,8
Tanulmányi szerződés	0,8%	0,3%	1,7%	1,4%	2,3
Önéletrajz küldés	21,7%	28,2%	24,3%	20,9	25,1
Fejvadász cég	5,5%	5,3%	0,8%	4,9	4,1
Munkaügyi Központ	1,3%	8,2%	15,4%	15,9	8,2
Szakmai gyakorlat	3,9%	6,9%	15,1%	8,8	4,1
Egyéb	6,2%	2,4%	3,0%	3,2	3,4

Forrás: saját szerkesztés.

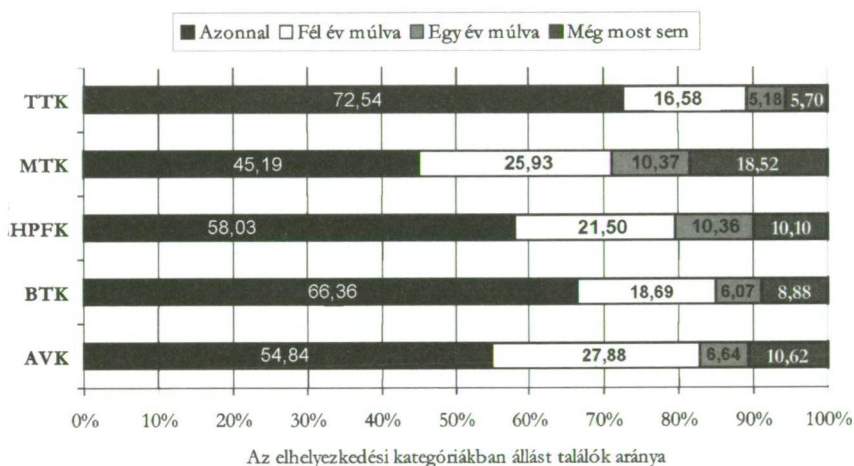
Karonként vizsgálva a kapott válaszokat, mind az öt karon önéletrajz küldésével, illetve személyes megkereséssel helyezkednek el a legtöbben. Az AVK és az MTK hallgatói közel azonos számban keresnek munkahelyet ismerősök segítségével és hirdetés útján, mint önéletrajz küldésével. A HPFK-n jellemző, hogy a szakmai gyakorlatok színhelye válik az első munkahellyé, és a hallgatók nagy számban veszik igénybe a munkaügyi központ segítségét az elhelyezkedésnél. A BTK-n a legkevésbé jellemző a tanulmányi szerződés (0,3%), melynek oka a tanári pályára jellemző túlképzéssel magyarázható, illetve ezek a hallgatók kis arányban találnak végzettségüknek megfelelő állást. Az ezen a karon végzettek fele (53%) talált állást ismerősök és önéletrajz cégekhez küldése révén. A TTK hallgatói voltak a legnagyobb arányban (11,4%), akik az állásbörzén találták meg munkahelyüket. Fejvadász cég segítségével az AVK-n, a BTK-n és az MTK-n végzett hallgatók közel 5%-a helyezkedett el.

Egy intézmény elismertségét befolyásolja, hogy az általa képzett fiatalok iránt mekkora a kereslet a munkaerőpiacon. Minél naprakészebb, korszerűbb tudással felvértezett és a jelen kihívásaira felkészített, gyakorlati ismeretekkel rendelkező diplomásokat bocsát ki egy felsőoktatási intézmény, végzettjei annál gyorsabban tudnak elhelyezkedni. A teljes mintára végzett vizsgálat megmutatta, hogy a diplomások több mint fele (59,4%) azonnal talált állást, ugyanakkor 10,7%-uk a mai napig nem tudott elhelyezkedni. A friss diplomások 22,1%-a fél éven belül talált munkahelyet, míg 7,7%-uknak egy év elteltével sikerült csak munkába állni.

Az Európai Unióban a friss diplomások kevesebb mint fele talál munkát az oklevele kézhezvételétől számított egy éven belül. Magyarország az elhelyezkedéseket tekintve (87%) az első helyen áll, a második Hollandia (73%), a harmadik Dánia (62%), Németország (61%) és Nagy-Britannia (61%). Az EU többi országában a friss diplomások egy éven belüli elhelyezkedési aránya nem éri el az 50%-ot (EUROSTAT, 2004).

Megvizsgáltam, hogy karonként hogyan alakul az elhelyezkedési idő (2. ábra). Azonnal vagy fél éven belül munkába állt a TTK-sok 89%-a, a BTK-sok 85,1%-a, az AVK-s hallgatók 82,8%-a. A HPFK-n végzett hallgatók 79%-ának, az MTK-s hallgatók 70%-ának sikerült azonnal vagy fél éven belül elhelyezkednie.

2. ábra: A végzettek elhelyezkedésének gyorsasága

Forrás: saját szerkesztés.

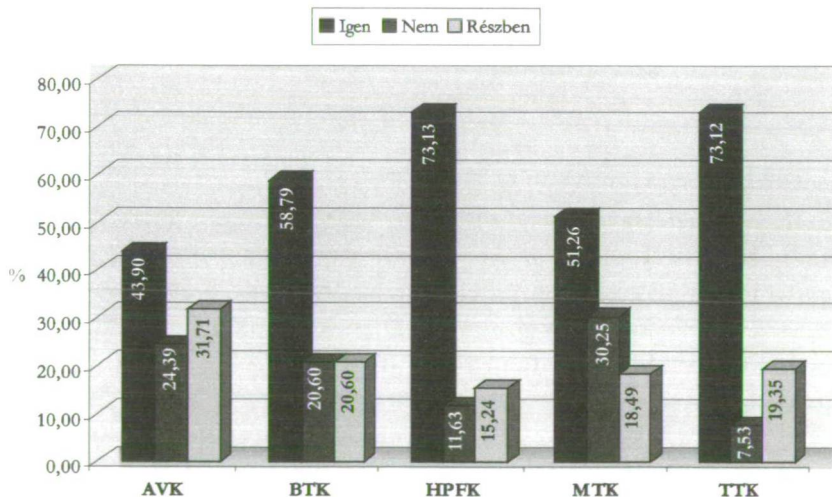
Az elhelyezkedés gyorsaságát illetően a többi vizsgált karhoz viszonyítva legnehezebb helyzetben az MTK hallgatói vannak, hiszen végzettjeik több mint fele nem tud azonnal elhelyezkedni, és az ő esetükben kiugróan magas (18,52%) az egy év múltán is állást keresők aránya. Az AVK és a HPFK hallgatóinak 10%-a nem talált munkahelyet, míg a BTK diákjai esetében 8,88%-os, a TTK-soknál pedig 5,7%-os ez az arány. Ha a kapott eredményeket összevetjük az előbbieken ismertetett elhelyezkedés helyére vonatkozó eredményeinkkel, azt látjuk, hogy azoknak a karoknak a hallgatói helyezkednek el lassabban, akik az észak-alföldi vagy észak-magyarországi térségben keresnek megélhetést. Vizsgálatom nem terjedt ki

annak elemzésére, hogy akik még mindig nem találtak állást, azok keresnek-e, vagy esetükben önkéntes munkanélküliségről van szó.

A felsőoktatási intézménybe jelentkező diákok pályaválasztását a „mi szeretnék lenni” kérdés, míg diplomaszerezést követően a „mi lehetek” kérdés a meghatározó. Fontos, hogy az elhelyezkedni akarók képzettségi szintje és a munkáltatók erre irányuló elvárásai mennyire állnak összhangban egymással. A kereslet és a kínálat között „elcsúszás” tapasztalható, amely részben a felek közötti jobb információáramoltatással, részben a képzettségi struktúra korrekciójával – a gazdaságfejlesztés céljaihoz és irányaihoz igazításával – javítható (Kakukné 2002).

Az egyetem elvégzése után nem mindenki tud vagy akar saját szakmájában elhelyezkedni (Falusné 2002). Egy szakma munkaerő-piaci kereslete mellett az is jelentőséggel bír, hogy a képzés alatt megszerzett tudás általánosan mennyire hasznosítható, vagy mennyire nyújt speciális ismeretanyagot, gyakorlatot. Kutatási eredményeim szerint a Debreceni Egyetemen végzett hallgatók 60%-a képzettségének megfelelően helyezkedik el. A részben a képzettségének megfelelően (21,2%) és a nem a végzettségüknek megfelelően (18,8%) elhelyezkedők aránya közel azonos. Karonként megvizsgálva (3. ábra) a kapott eredmények azt mutatják, hogy a TTK és a HPFK hallgatói az egyetemi átlagot meghaladó, 73,1%-os arányban találnak képzettségüknek megfelelő állást.

3. ábra: A végzettség szerinti elhelyezkedés aránya karonként

Forrás: saját szerkesztés.

A végzettek több mint fele talál munkát diplomájának megfelelő területen a BTK és az MTK hallgatói közül. A két agráros kar közül az MTK-n végzettek helyezkednek el a legtöbben (30,25%) nem a végzettségüknek megfelelően, míg az AVK-s diplomások 31,7%-a talál munkahelyet részben az alapidiplomájának megfelelő területen. A BTK esetében a részben és a nem végzettségüknek megfelelően elhelyezkedők aránya megegyezik (20,6%). A hipotézisvizsgálat megmutatta, hogy a vizsgált öt kar hallgatói esetében a végzettség szerinti elhelyezkedés tekintetében szignifikáns különbségek vannak.

3.1.2 MUNKAHELYRE, KARRIERRE VONATKOZÓ HIPOTÉZISEK

A kérdőívben szereplő válaszok elemzésével megvizsgáltam, hogy milyen karrierlehetőségei vannak a Debreceni Egyetemen végzett hallgatóknak, a diplomások milyen beosztásban helyezkednek el, és mekkora jövedelmet kap egy közelmúltban végzett hallgató.

A felmérés egyik legérdekesebb pontja a bérek kérdése volt. Feltételeztem, hogy a fiatal diplomás szakemberek elvándorlásának elsődleges oka az, hogy a fejlettebb régiókban a pályakezdők jóval magasabb keresetekhez juthatnak, mint a keleti térségben, így a munkahelyválasztás domináns tényezője az elérhető jövedelem (2. térkép).

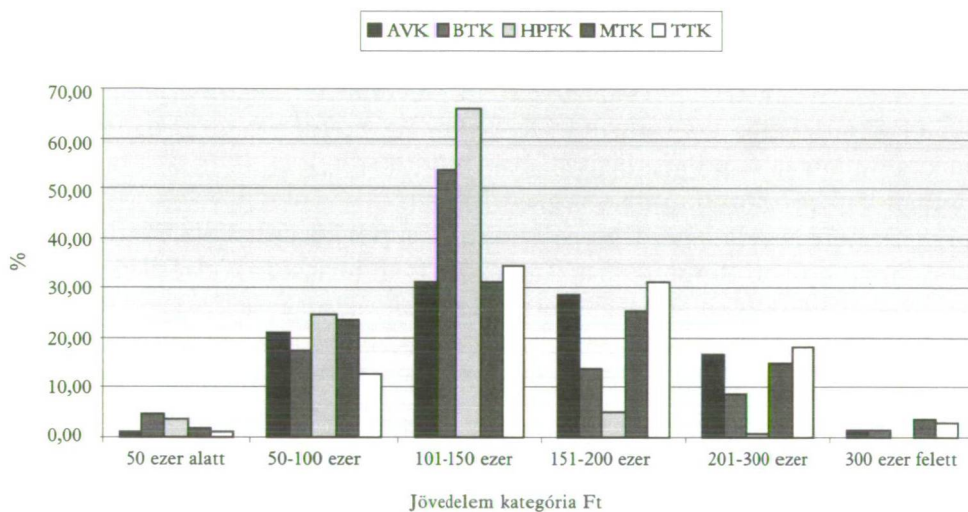
Mindebből az következik, hogy a fejletlenebb térségek előrelépése csak akkor lehetséges, ha a fiatal, képzett munkaerő számára megfelelően vonzó feltételeket tudnak biztosítani ahhoz, hogy a munkavállalásuk iránya megváltozzon, a főváros és a Dunántúl felől az érdeklődésük egyre nagyobb arányban forduljon a keleti régiók felé (Kakukné 2002).

A havi átlagkeresetek vonatkozásában jelentős eltérések mutatkoznak régióként, végzettségi szintenként, beosztás és az alkalmazó cég függvényében (Net7). Egy fiatal diplomás pályakezdő jövedelmének alakulását több tényező is befolyásolja. A térség jövedelmi viszonyai mellett fontos szempont, hogy a munkaerőpiacon milyen a kereslet az adott szakma iránt, vagyis a Debreceni Egyetemen végzett hallgatók esetén a jövedelem tekintetében szignifikáns különbség mutakozhat a különböző karokon végzett hallgatók között.

A legtöbb, vizsgálatban részt vevő végzett hallgató keresete 100–150 ezer Ft között van. Diplomásaink bruttó átlagjövedelme meghaladja az Észak-Alföld régióban 2004-ben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresetét, amely 115.447 Ft volt. Ez az érték 18%-kal alacsonyabb, mint

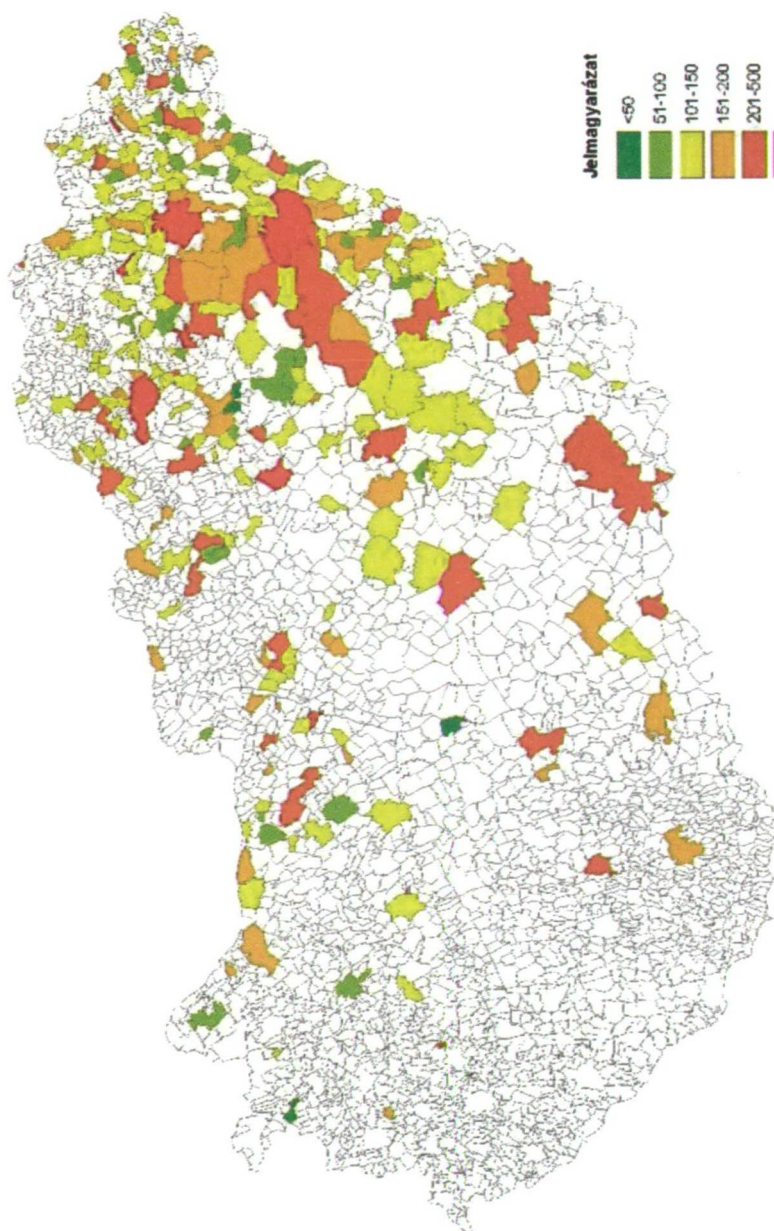
a teljes munkaidőben Magyarországon foglalkoztatottak havi bruttó átlagjövedelme (KSH, 2004). A két szélsőérték-tartományban, vagyis 50 ezer Ft alatt és 500 ezer Ft felett a végzettek 5% alatti aránya keres (4. ábra). Azonban míg 50 ezer Ft alatt a BTK (4,62%) és HPFK (3,58%) hallgatói keresnek nagyobb arányban, addig az 500 ezer Ft feletti jövedelem az MTK-n (3,48%) és a TTK-n (2,73%) diplomázott hallgatók esetében jellemzőbb.

4. ábra: A végzett hallgatók jövedelem szerinti megoszlása karonként

Forrás: Saját szerkesztés.

2. térkép: Végzett hallgatók jövedelem szerinti elhelyezkedése

Forrás: saját szerkesztés.

Az AVK hallgatóinak több mint fele 50 és 150 ezer Ft között keres, 16,75%-uk jövedelme azonban 201–500 ezer Ft közé esik. A BTK-n diplomát szerzett fiatalok 71%-a 50 és 150 ezer Ft közé eső jövedelemre tesz szert havonta, és csupán 10%-uk fizetése emelkedik 150 ezer Ft fölé. A HPFK-n főiskolai végzettséget szerzők 90%-a keres 50 és 150 ezer Ft között. Az MTK-n diplomázók több mint felének, a TTK-sok 47%-ának jövedelme esik az 50 és 150 ezer Ft közötti tartományba. A természettudományi kar volt hallgatóinak harmada, a mezőgazdaságtudományi kar végzettjeinek negyede keres 150 és 200 ezer Ft között. 200 ezer Ft feletti fizetése az MTK-sok 18,2%-ának, a TTK-sok 20,7%-ának van. A különböző fizetési kategóriák értékei a két agráros kar esetében állnak egymáshoz a legközelebb, a köztük lévő különbség nem szignifikáns.

Különösen izgalmas azzal szembesülnie egy intézménynek, hogy a falai között képzett szakemberek hogyan tudják megvalósítani elképzelésüket kikerülve az egyetemről, hogyan értékesül az itt szerzett tudástőke (Ferenczi 2003). A karrier és a tudás hasznosításának egyik mérhető formája a beosztás. A különböző beosztások betöltéséhez, így a vezetői beosztások esetében is ma már a munkáltatók pontosan meghatározott szakképzettséget és különböző képességbeli, pszichikai és fizikai tulajdonságok meglétét írják elő (Czuczor 2006), és egyre nagyobb hangsúlyt kap a szakmai tapasztalat. Így nem elhanyagolható, hogy a korszerű szakmai ismeretek mellett kaptak-e gyakorlati képzést egyetemi tanulmányaik alatt a diákok, és az sem, hogy milyen nemű hallgatókat képeznek nagyobb számban.

A diplomások 1,4%-a első számú vezető (4. táblázat). Ők azok, akik egy-személyes vállalkozást vagy kisebb gazdasági társaságot vezetnek. Legnagyobb arányban az agráros diplomával rendelkező fiatalok (MTK 3,4%; AVK 2,4%) töltnek be ilyen pozíciót. Alacsony a felsővezetők aránya, egyetemi szinten 4%, ami érthető, hiszen néhány éve végzett fiatalokról van szó. Továbbra is a két agráros kar végzettjei kaptak nagyobb felelősséggel járó beosztást, azonban a két kar közötti sorrend megfordult. Az AVK diplomásainak 7,3%-a, az MTK-sok 5,2%-a felsővezető. A középvezetők között ismét az MTK hallgatói szerepelnek a legnagyobb (14,7%) aránnyal, az AVK végzettjei 9,8%-a, és a TTK-s diplomával rendelkező fiatalok 8,6%-a tölt be ilyen beosztást. Az egyetemi átlag 8,87%.

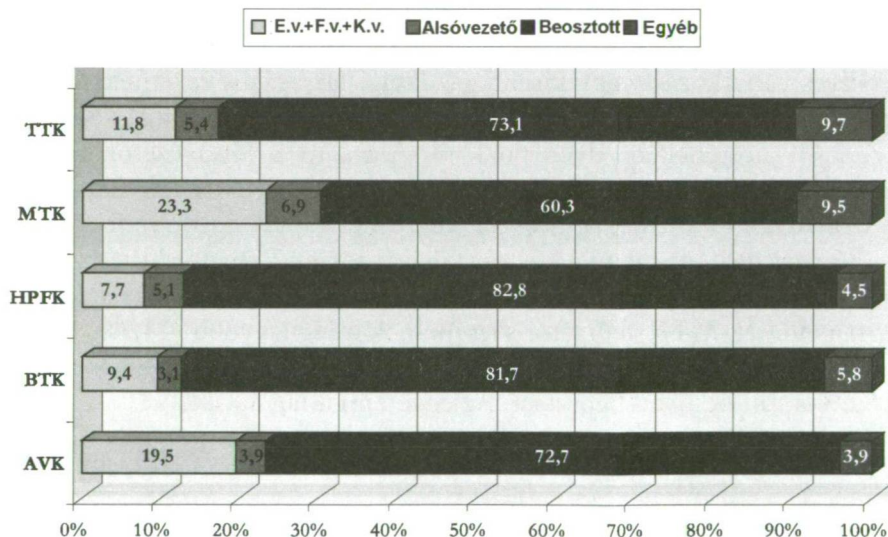
4. táblázat A különböző beosztásokban elhelyezkedők aránya karonként

Kar	A különböző beosztásokban elhelyezkedők aránya (%)				
	AVK	BTK	HPFK	MTK	TTK
Első vezető	2,4	1,0	0,6	3,4	0
Felsővezető	7,3	2,6	1,7	5,2	3,2
Középvezető	9,8	5,8	5,4	14,7	8,6
Alsóvezető	3,9	3,1	5,1	6,9	5,4
Beosztott	72,7	81,7	82,8	60,3	73,1
Egyéb	3,9	5,8	4,5	9,5	9,7

Forrás: saját szerkesztés.

A Debreceni Egyetemen végzettek átlagosan 14,3%-a futotta be a legnagyobb karriert. Az MTK diplomásainak 23,3%-a, az AVK-sok 19,5%-a, a TTK hallgatóinak 11,8%-a, míg a BTK-n végzettek 9,4%-a, a HPFK-sok 7,7%-a tölt be közép- vagy felsővezetői beosztást, illetve első számú vezető. Alsóvezetői beosztásban valamivel nagyobb arányban foglalkoztatják hallgatóinkat (átlag: 4,8%), mint felsővezetőként (5. ábra). Ebben a kategóriában az MTK hallgatói után (6,9%) a TTK (5,4%) és a HPFK (5,1%) diplomásai vannak nagyobb arányban.

5. ábra: A DE-en végzettek által betöltött beosztások aránya karonként

Forrás: saját szerkesztés.

A végzettek közel háromnegyede, 74,1%-a valamilyen beosztottként tevékenykedik. A BTK-s (81,7%) és HPFK-s (82,8%) hallgatókra jellemző leginkább, ezt követik a TTK (73,1%), az AVK (72,7%) és az MTK (60,3%) végzettjei.

Összességében megállapíthatjuk, hogy az „üzőgazdaságtudományi karon diplomát szerzett fiatalok érték el a legnagyobb karriert, hiszen a végzettek harmada vezető beosztást tölt be. A BTK és a HPFK hallgatói jellemzően beosztottként tevékenykednek, csupán 12%-uk dolgozik valamilyen vezető beosztásban.

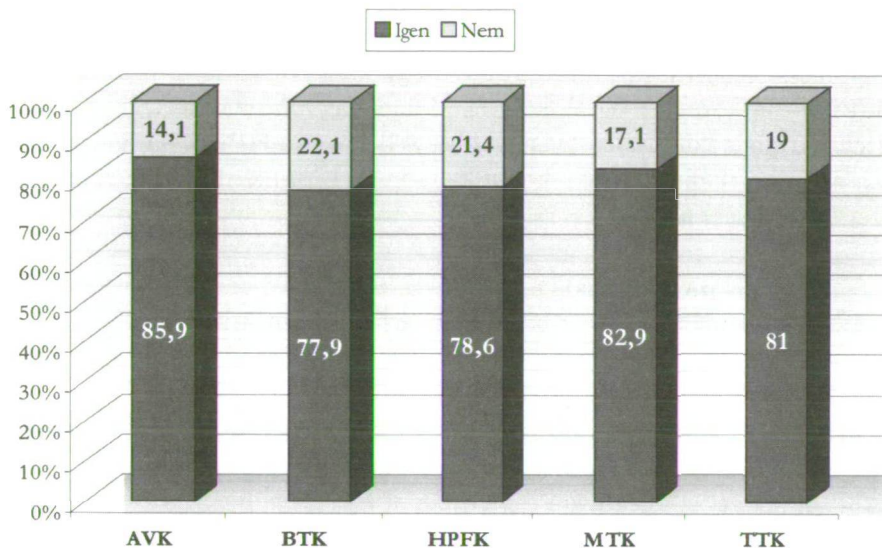
3.1.3 AZ ALMA MATER SZEREPE

Az oktatás minőségének biztosítása az egyetem minden karának, tanzékének feladata. Az egyetem vezetői és döntéshozó testületei többször kinyilvánították elkötelezettségüket a minőségbiztosítás iránt. Az EUnormákkal, és a bolognai folyamat céljaival összhangban egyetemünk elkészítette minőségbiztosítási kézikönyvét. Már ennek a dokumentumnak a segítségével készült el a Debreceni Egyetem akkreditációs önértékelése. Az oktatási intézmények közvetítik az általuk fontosnak tartott ismereteket, kialakítják és fejlesztik azokat a képességeket és szemléletet, amelyekkel végzés után a diplomás szakember sikeresen oldja meg a munkahelyén felmerülő problémákat (Ferenczi 2003). Mindennek megvalósításához elengedhetetlen az elhelyezkedett hallgatók visszajelzéseinek figyelemmel kísérése, és véleményük meghallgatása az oktatási folyamat különböző tényezőiről.

A Debreceni Egyetem szakmai elismertsége magas, a végzett hallgatók többsége hasznosnak, értékesnek találja az itt szerzett tudást. Az intézményben már diplomát szerzett hallgatók körében végzett vizsgálatunkban (6. ábra) a megkérdezettek 80,9%-a válaszolt igennel, 19,1% pedig nemmel arra a kérdésre, hogy választaná-e újra tanulmányai színhelyéül a Debreceni Egyetemet.

A vizsgálatban részt vevő öt kar közül a két agráros karon, az MTK-n (82,9%) és az AVK-n (85,9%) végzettek kötődnek leginkább az alma materükhöz, hiszen ők válaszoltak legnagyobb arányban igennel. A TTK-n diplomát szerzett fiataloknak is több mint 80%-a igennel válaszolt, a BTK és a HPFK hallgatóinak négyötöde is, ha lehetősége lenne rá, ismét a Debreceni Egyetemre jönne tanulni.

6. ábra: A végzett hallgatók milyen arányban választanák ismét a Debreceni Egyetemet tanulmányuk színhelyéül?

Forrás: saját szerkesztés.

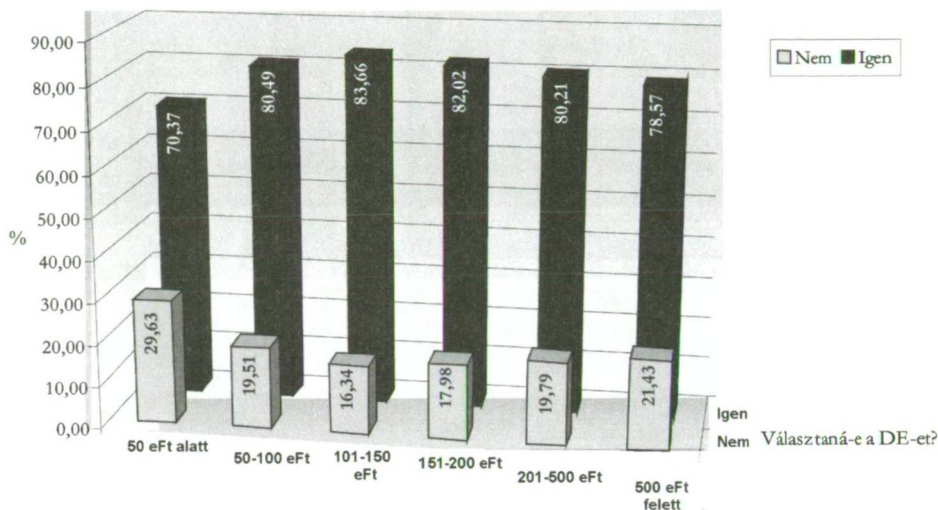
Megállapítottam, hogy a választ nem befolyásolta, hogy a válaszadó melyik karnak volt a hallgatója. A hipotézisvizsgálat (Kruskal – Wallis-próba) megerősítette: a megkérdezettek válaszában nem játszik szerepet ($p < 0,05$), hogy melyik karon végeztek.

Összefüggés-vizsgálattal elemeztem, hogy mi idézte elő a hallgatói elégedettséget, a válasz kialakításában milyen tényezők befolyásolhatták a volt diákokat. Az előzőekben részletesen bemutatott, a hallgatók munkában való elhelyezkedésével kapcsolatos háttérváltozókat vizsgáltam a hallgatói elégedettség függvényében. Megnéztem, hogy a megkérdezett jövedelme, a végzés utáni elhelyezkedés gyorsasága és a képzésnek megfelelő elhelyezkedés befolyásolta-e, és ha igen, hogyan a végzetteket a válaszadásban.

A végzett fiatalok a diploma megszerzése után mérettetnek meg igazán, a munkaerőpiacon derül ki, hogy az egyetemen megszerzett tudás, ismeretek és készségek segítségével milyen állást tudnak elnyerni, mekkora jövedelemre tesznek szert. Ebből adódik a feltételezés, hogy a képző intézménnyel szemben támasztott hallgatói elégedettség többek között annál nagyobb, minél magasabb jövedelemre tud szert tenni a pályakezdő. Minél elégedettebb az alma materrel, annál inkább választaná ismét tanulmányai színhelyéül.

Megvizsgáltam a hallgatók válaszait a jövedelemkategóriák függvényében (7. ábra).

7. ábra: A hallgatók jövedelme befolyásolja-e a DE újra választását?

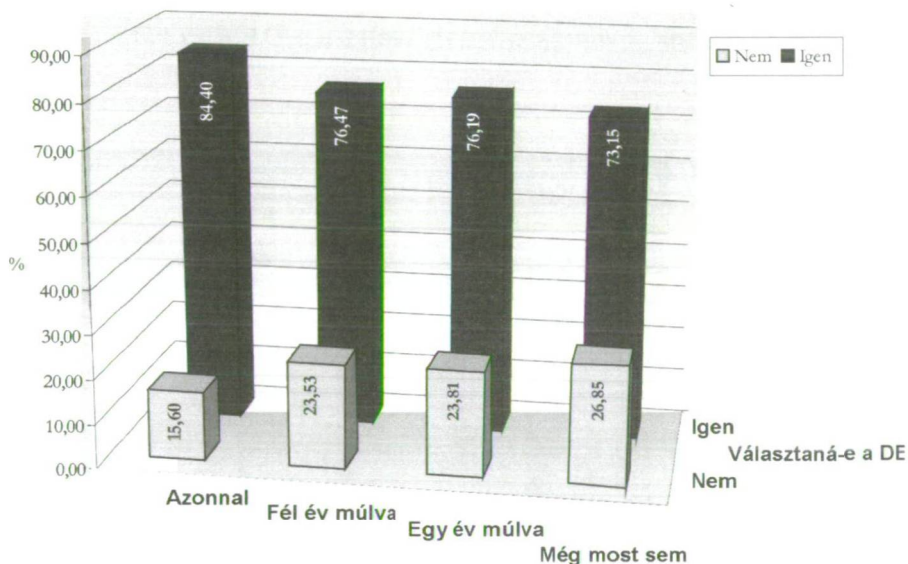

Forrás: saját szerkesztés.

Azok a diákok választanak legnagyobb számban (83,66%) ismét tanulmányuk helyszínéül a Debreceni Egyetemet, akik 100–150 ezer Ft jövedelemmel rendelkeznek havonta. Összességében megállapítható, hogy az egyes jövedelemkategóriák között nincs jelentős különbség az alma matert ismét választók között, de a 150 ezer Ft feletti jövedelmek esetében fokozatosan csökken az arányuk. Nemmel az 50 ezer Ft alatti jövedelemmel rendelkező fiatalok válaszoltak legnagyobb arányban (29,63%), őket az 500 ezer Ft felett keresők (21,43%) követik. A 150 ezer Ft feletti, és 100 ezer Ft alatti fizetést keresők egyre növekvő aránya nem választaná ismét az egyetemet.

Egy fiatal pályakezdő elégedettségét az is nagymértékben befolyásolja, hogy a végzést követően milyen gyorsan sikerül állást kapnia. Megvizsgáltam (8. ábra), hogy miként befolyásolja a Debreceni Egyetem ismételt választását, hogy milyen gyorsan találtak munkahelyet a megkérdezettek.

8. ábra: A hallgatók munkába állásának gyorsasága, a DE ismételt választása

Forrás: saját szerkesztés.

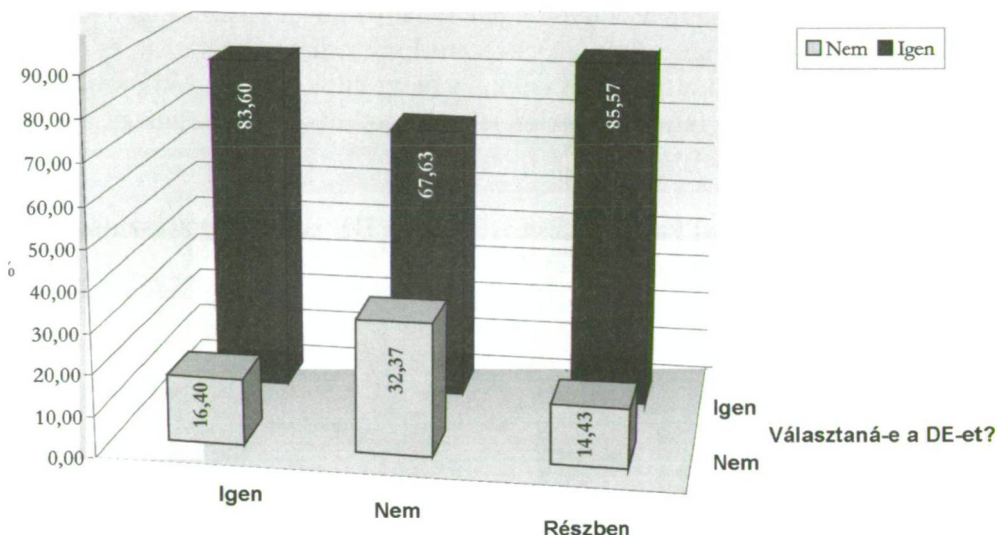
Azok a diplomások, akik a végzést követően azonnal találtak állást, 84,4%-ban ismét a Debreceni Egyetemre jönnének tanulni, ugyanakkor azoknak is, akik még most sem találtak állást, közel háromnegyede választaná a végzettségét nyújtó felsőoktatási intézményt. Azoknak, akiknek nem sikerült azonnal elhelyezkedniük, de fél, vagy egy év múlva már találtak munkát, 76%-a részesítené újra az alma matert előnyben.

A diploma értéke attól is függ, hogy a megszerzett végzettség, tudás iránt van-e kereslet a munkaerőpiacon, el lehet-e helyezkedni azon a területen, amelyre a fiatal képesítése szól. A Debreceni Egyetemen végzettek 60%-a képzettségének megfelelő állást talál. A részben a végzettségüknek megfelelően állást találók 85,57%-a, a képzettségüknek megfelelően elhelyezkedők 83,6%-a választaná ismét a képzőintézményüket (9. ábra).

Másik felsőoktatási intézményben folytatná tanulmányait a képzettségüknek megfelelően elhelyezkedő fiatalok 16,4%-a. Azoknak a pályakezdő fiataloknak, akik csak részben tudtak végzettségüknek megfelelő területen elhelyezkedni, 14,43%-a, akik pedig egyáltalán nem a képesítésüknek megfelelő területen dolgoznak, 32,37%-a nem a Debreceni Egyetemet választaná tanulmánya színhelyéül.

A végzett hallgatók tanulmányaikat biztosító intézménnyel szembeni elégedettségének mértéke szignifikánsan függ attól, hogy milyen gyorsan sikerült elhelyezkednie a hallgatóknak, és a képesítésnek megfelelő állást talált-e, de nem függ a válaszadók havi jövedelmétől.

9. ábra: A hallgatók képesítésnek megfelelő területen történő elhelyezkedése

Forrás: saját szerkesztés.

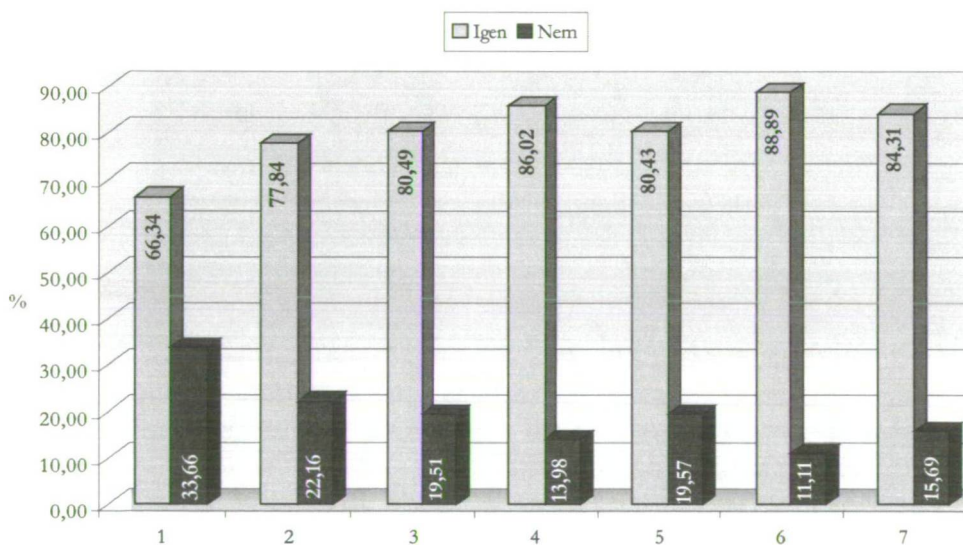
Az alma mater szerepe kérdéskörben megfogalmazott kérdésekkel végzett hallgatóink személyes megítélésére, benyomásaira voltunk kíváncsiak. Arra, hogy a hallgatók a végzés óta eltelt rövid idő alatt a munkaerőpiacon szerzett tapasztalataik alapján hogyan értékelik *saját szakmájukban a karrier lehetőségét*, és mennyire *hasznosítható*, *milyen értéket képvisel számukra az egyetemen megszerzett tudás*. Az elemzésben kitértem arra is, hogy a válaszok karonként mutatnak-e különbséget, illetve befolyásolják-e, hogy a hallgató választaná-e ismét tanulmányai színhelyéül a Debreceni Egyetemet. Az erre vonatkozó hipotézist az előbbieken ismertettem. A végzett hallgatók hétfokozatú skálán (1: leggyengébb, 7: legerősebb) jelölték meg a kérdésre adott válaszukat.

A statisztikai elemzés megmutatta, hogy szignifikánsan meghatározó az elhelyezkedés gyorsasága a karrier lehetőségének megítélésében. Megvizsgáltam azt is, hogy a havi bruttó jövedelem mennyire befolyásolja a témakörben adott megítélési adatok alakulását. Kimutatható volt a szignifi-

káns különbség, vagyis a jövedelem jelentős módon befolyásolja, hogy a válaszadók mennyire ítélték fontosnak a szakmában a karrier lehetőségét. A magasabb fizetési kategóriákba tartozó hallgatóknál magasabb átlagpontszámot kapott a karrierlehetőség megítélése, az alacsonyabb fizetési kategóriák esetében pedig alacsonyabb az átlagok alakulása.

Szoros összefüggést mutat a szakmai karrier lehetőségének megítélése és a Debreceni Egyetem ismételt választása (10. ábra) is. A hétfokozatú skálán egyre magasabb osztályozás felé haladva növekvő azoknak a százalékos aránya, akik ismételten a Debreceni Egyetemet választanák, és csökkenő tendencia mutatható ki a „nem” választ adók között. Akik szakmájukban legkevésbé látják a karrier lehetőséget, azoknál a legmagasabb a „nem” válaszok aránya.

10. ábra: A szakmai karrier lehetősége és a DE ismételt választása közötti összefüggés szemléltetése

Forrás: saját szerkesztés.

Az alma mater szerepére vonatkozó másik kérdéskörben azt vizsgáltam meg, hogy a végzett hallgatók mennyire találják hasznosnak és értékesnek a Debreceni Egyetem által közvetített tudást. Az ismeretek hasznossága, vagyis alkalmazhatósága elsősorban a külső környezet által küldött visszajelzésekből

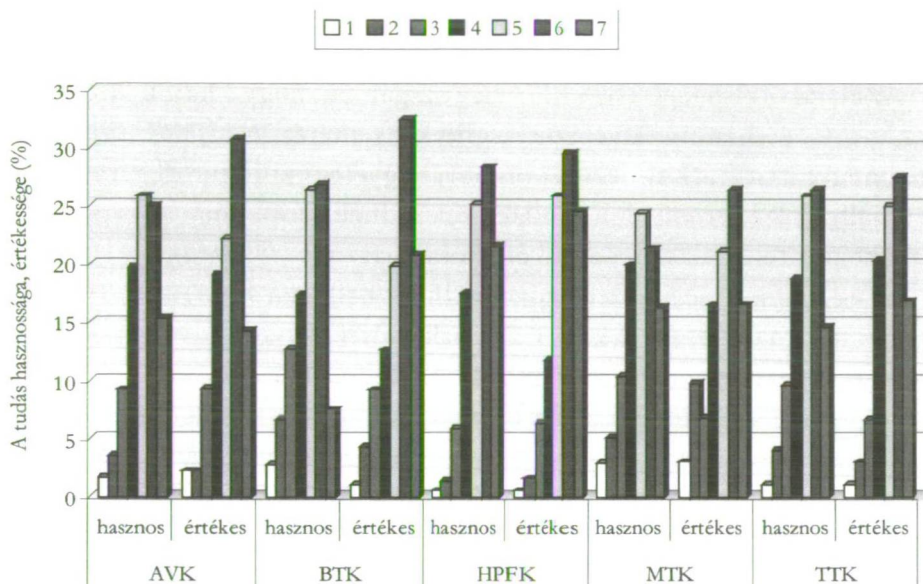
ítélhető meg. A tudás értéksége azonban a fiatalok véleménye, azt jeleníti meg, hogy az ő számukra milyen jelentőséggel bír, milyen értéke van a megszerzett ismereteknek. Éppen ezért, aki hasznosnak tartja az egyetemen elsajátított tudást, nem feltétlenül tartja értékesnek is, és aki értékesnek tartja a tudását, nem biztos, hogy hasznosnak is véli azt.

Az elemzés első lépésében itt is megvizsgáltam, hogy a karok között ennek megítélésében mutatkozik-e szignifikáns eltérés. A hipotézisvizsgálat eredménye szerint (khí-négyzet próba) az egyetem különböző karain végzett hallgatók eltérő módon ($p < 0,05$) vélekednek arról, hogy az intézmény által közvetített tudás mennyire értékes és hasznos (11. ábra).

Az egyetemen megszerzett tudást a HPFK hallgatói ($\bar{x}_{HPFK,hasznosság} = 5,36$) tartják a leghasznosabbnak, a TTK hallgatói ($\bar{x}_{TTK,hasznosság} = 5,02$) követik őket a sorban. Az agrártudományi centrum két karának, az AVK ($\bar{x}_{AVK,hasznosság} = 5,0$), illetve az MTK ($\bar{x}_{MTK,hasznosság} = 4,86$) hallgatóinak közel azonos aránya ítélte hasznosnak a megszerzett tudását. A BTK ($\bar{x}_{BTK,hasznosság} = 4,68$) hallgatói tartották legkevésbé hasznosnak a képzésük alatt elsajátított ismereteket.

A tudásuk értékét szintén a HPFK-s hallgatók ($\bar{x}_{HPFK,értékesség} = 5,47$) ítélték meg a legkedvezőbb módon. A klasszikus tudományegyetemi karokon diplomát szerzett hallgatók közül a BTK-sok ($\bar{x}_{BTK,hasznosság} = 5,26$) értékesebbnek tartják a tudásukat, mint hasznosnak, a TTK-sok ($\bar{x}_{TTK,hasznosság} = 5,14$) szerint ugyanolyan értékes a tudásuk, mint hasznos. Az AVK ($\bar{x}_{AVK,hasznosság} = 5,06$) és MTK ($\bar{x}_{MTK,hasznosság} = 4,88$) végzettjei ítélik a legkevésbé értékesnek az egyetemen elsajátított ismereteket. A Kruskal–Wallis-próba alapján a karok közötti eltérés az intézmény által közvetített tudás hasznosságának és értékségének megítélése szignifikánsnak tekinthető ($p < 0,05$).

11. ábra: A mintában szereplő karok hallgatói körében az intézmény által közvetített tudás hasznosságának és értékességének megítélése

Forrás: saját szerkesztés.

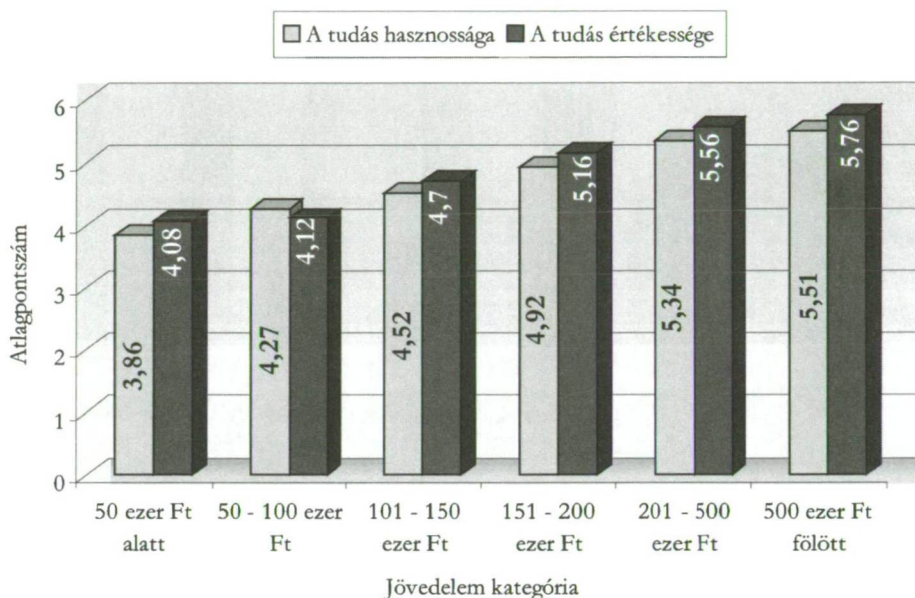
Kruskal–Wallis-próba segítségével (13. táblázat) megvizsgáltam, a válaszokat mennyire befolyásolja, hogy milyen gyorsan sikerül a hallgatónak a végzés után elhelyezkedniük, és a jövedelem alakulása.

Az elhelyezkedés gyorsasága és a havi bruttó jövedelem alakulása szignifikánsan befolyásolja, hogy a hallgatók az egyetemen szerzett tudást mennyire ítélik hasznosnak és értékesnek. Akiknek azonnal sikerült elhelyezkedniük, azok esetében a tudás hasznosságához tartozó átlagpontszám: 5,16; míg a tudás értékességére ugyanez 5,23. A fél éven belül elhelyezkedőknél az adatok: $\bar{x}_{t_hasznos,2} = 4,69$ és $\bar{x}_{t_ertes,2} = 4,93$; az egy múlva munkát találóknál: $\bar{x}_{t_hasznos,3} = 4,44$ és $\bar{x}_{t_ertes,3} = 4,86$. Akiknek nem sikerült elhelyezkedniük, azoknál az átlagpontszámok: $\bar{x}_{t_hasznos,4} = 3,78$ és $\bar{x}_{t_ertes,4} = 3,86$.

A tudás hasznosságának és értékességének megítélésében meghatározó a havi bruttó jövedelem alakulása is (12. ábra). A két változó annál nagyobb átlagpontszámot kapott, ahogy haladtunk a magasabb jövedelem-kategória irányába. Minden jövedelemkategória esetében a válaszadók értékesebbnek ítélték a végzetek a tudásukat, egyedül az 50–100 ezer Ft-ot

keresők tartották az egyetemen elsajátított ismereteiket hasznosabbnak ($x_{t_hasznos}=4,27$), mint értékesebbnek ($x_{t_értékes}=4,12$).

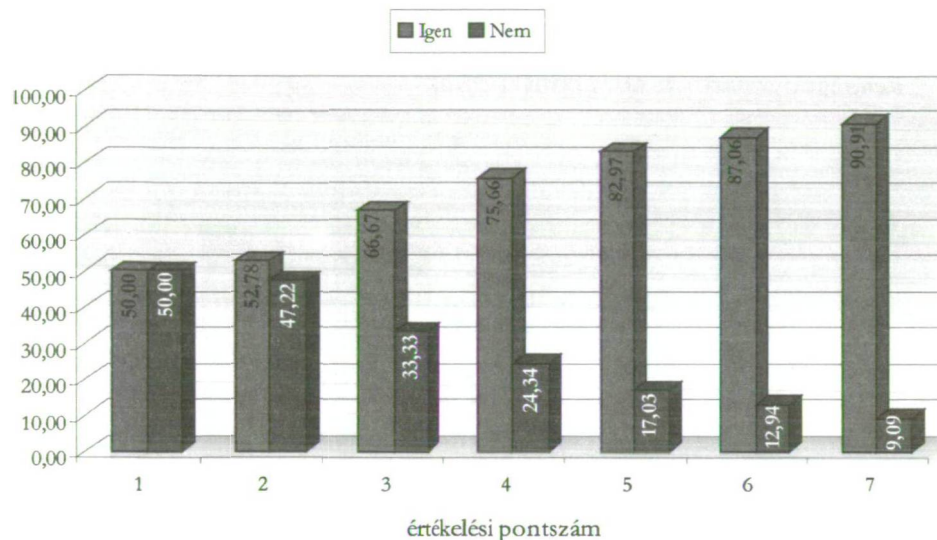
12. ábra: A jövedelemkategóriákban a tudás hasznosságához és értékességéhez tartozó átlagpontszámok

Forrás: saját szerkesztés

A tudás hasznosságát és az egyetem ismételt választása közötti összefüggést a 13. ábra szemlélteti. A megítélési pontszámok növekedésével az „igen” választ adók százalékos gyakorisága is fokozatosan növekszik, míg a „nem” válasz esetén csökken. Minél hasznosabbnak ítélik meg a szerzett ismereteket a fiatal diplomások, annál inkább választanák újra az alma matert tanulmányaik színhelyéül.

13. ábra: A tudás hasznosságának megítélése és a DE ismételt választása közötti összefüggés szemléltetése

Forrás: saját szerkesztés

A „tudás értékessége” és a „választaná-e ismét a Debreceni Egyetemet” változók közötti vizsgálat elemzéséhez tartozó kontingenciavizsgálat (14. táblázat) alapján hasonló következtetést vonhatunk le, mint azt tettük a tudás hasznosságára vonatkozóan.

A válaszadó minél nagyobb pontértékkal jellemezte a tudás értékességét, annál nagyobb gyakorisági arányokat kaptunk arra vonatkozóan, hogy tanulnának-e a Debreceni Egyetemen újra. A „nem” válaszok aránya pedig azoknál jelentkezik nagyobb arányban, akik kevésbé tartották értékesnek az egyetemen megszerzett tudást. Ahogy nő a pontérték, a „nem” választ adók aránya is egyre csökken. A chí-négyzet teszt által kapott szignifikancia érték alapján ($p > 0,05$) megfogalmazhatjuk, hogy a fent vizsgált két változó nem független egymástól, tehát a tudás értékességének megítélése szignifikánsan befolyásolja a Debreceni Egyetem ismételt választását.

A statisztikai vizsgálat eredménye egyértelműen megmutatta, hogy a végzett hallgatók tanulmányaikat biztosító intézménnyel szembeni elégedettség nem befolyásolja, melyik karon végeztek a válaszadók. Az elégedettség mértéke azonban szignifikánsan függ attól, hogy milyen gyorsan sikerült elhelyezkedniük, és a képesítésüknek megfelelő területen találtak-e állást a végzetek, de független a válaszadók havi jövedelmétől. A statisztikai elem-

zés megmutatta, hogy szignifikánsan meghatározó az elhelyezkedés gyorsasága és a jövedelem annak megítélésében, hogy válaszadók mennyire ítélték fontosnak a szakmájukban a karrier lehetőségét. Az intézmény által közvetített tudás értékességének és hasznosságának megítéléséről eltérő módon vélekednek az egyetem különböző karain végzett hallgatók, de a két változó megítélése szignifikánsan befolyásolja, hogy a megkérdezettek választanak-e tanulmányaik színhelyéül ismét a Debreceni Egyetemet.

3.2. A munkáltatók elvárása, véleménye

Számtalan munkaerő-piaci elemzés foglalkozik a diplomások elhelyezkedési esélyeivel, lehetőségeivel (Balcsók 2005; Czuczor, 2006; Fábri, 2001b; Györgyi 2004; Majó 2000; Rezsőfi 2004; Selmeczy 2006; Teperics 2002), az elemzéseken túl pedig megkezdődött a kölcsönös kapcsolatfelvétel a gazdasági élet szereplői és a tudományos központok, a felsőoktatási intézmények között. A közös kutatások az innovációs pályázatokhoz létrehozott együttműködések, konzorciumok túl az egyetemeknek mint képzőintézményeknek is keresniük kell a kapcsolatot a munkaerőpiac szereplőivel. A hallgatói kérdőív tükörképeként, „*Gazdálkodási szervezetek/intézmények véleménye*” címmel megalkotott kérdőív kérdéseit tettük fel telefonos interjú keretében a GAMMAKONT Kft, a TQ 2000 Bt, a Hosszúpályi Napköziotthonos Óvoda, a Hajdú-Bihar Megyei APEH és a National Instruments vezető munkatársainak.

A megkérdezett foglalkoztatók az általunk vizsgált karok (AVK, BTK, HPFK, MTK, TTK) hallgatóit alkalmazzák elsősorban. A kisebb dolgozói létszámú cégek beküldött önéletrajz, illetve ismerős ajánlása alapján választják ki leendő munkatársaikat, az óvoda jelezte, hogy a szakmai gyakorlatukat náluk töltő HPFK-s hallgatók közül választanak. A National Instruments munkakörtől és beosztástól függően választja meg álláshirdetési technikáját, amelyek között egyaránt fellelhető a valaki által ajánlott fiatal és a fejvadász cég által felkutatott munkatárs alkalmazása is. A megkérdezett munkáltatók egyetértettek abban, hogy a pályázók szakmai, elméleti felkészültsége mellett a magas szintű kommunikációs és problémamegoldó készség meglétét tartják kiemelten fontosnak.

A Debreceni Egyetemet minden válaszadó a régió meghatározó intézményének tartja, mind az egyedülállóan széles képzési kínálat, mind a tudományos, szellemi bázis, mind pedig kutatási, fejlesztési tevékenysége révén. A „*hogyan és milyen irányban lehetne/kellene fejleszteni a jelenlegi képzési struktúrát*” kérdésre adott válaszukban a gyakorlati felkészültség fokozását,

a megfelelő nyelvtudás átadását, a kommunikációs készség javítását és a gazdasági élet szereplőivel egyeztetett tananyagok kialakítását javasolták a megkérdezett szervezetek vezetői. Ezek azok a területek, amelyeknek az egyetemi képzés alatti fejlesztését a hétfokozatú skálán 4-nél magasabbra nem értékelték a válaszadók, a szakmai szemlélet, szakmai ismeretek, valamint az emberekkel való bánásmód átadása tekintetében azonban minden cégvezető kimagaslónak minősítette az egyetemet. A Debreceni Egyetemen megszerzett tudás értékessége magasabb pontszámokat kapott, mint a hasznossága, a különbség azonban nem meghatározó, és mindkét változó esetében magas (6, 7) értékekről beszélhetünk.

Az új munkatársaknak elsősorban posztgraduális képzéseken, valamint tanfolyamok és vállalati (kommunikációs és szakmai) tréningeken való részvételt javasolják és támogatják, melyek megvalósításában számítanak az egyetem segítségére, együttműködésére.

A kérdésekre adott válaszok és a felméréshez tanúsított pozitív hozzáállás jelzik, hogy a gazdasági élet szereplői is nyitottak a Debreceni Egyetemmel folytatandó párbeszédre, az együttműködésre a képzések kialakításában is. A 2006. márciusban hatályba lépett felsőoktatási törvény előírásai alapján az egyetemnek hallgatói karrierkövetést kell végezni, amelynek eredményeként képet kap a hallgatók lehetőségeiről, elhelyezkedési tapasztalataikról, és nem utolsósorban az egyetem mint képzőintézmény megítéléséről. Ezt a képet árnyalja, pontosítja egy, a munkaerőpiac résztvevőinek bevonásával végzett vizsgálat, amelyben a foglalkoztatók tapasztalatainak, elvárásainak, igényeinek felmérésére és értékelésére kerülhet sor.

4. A TAPASZTALATOK HASZNOSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

A magyarországi foglalkoztatási helyzet egyik sajátossága, hogy a diplomások és a középiskolát végzett foglalkoztatottak rátája nem vagy alig marad el az OECD megfelelő átlagaitól. 2001 óta Magyarországon továbbra is alacsony, de nő a munkanélküliségi ráta, azon belül is a pályakezdő munkanélküliek, köztük a viszonylag magasabb iskolai végzettséggel rendelkező pályakezdő regisztrált munkanélküliek aránya, ugyanakkor csökkent a regisztrált munkanélküliek elhelyezkedési rátája. A rendszerváltást követő másfél évtizedben Magyarországon példátlan mértékben növekedett a felsőoktatási intézménybe járó fiatalok száma. Ennek eredményeképpen a diplomások állománya a másfél évtizeddel korábbinál másfélszeresére nőtt, ebben az évben egyharmadrészt csaknem 2000 után végzettekből áll. Noha a

rendszerváltás előtti Magyarország sok tekintetben elmaradt az EU, illetve az OECD országai mögött; sokan úgy vélik, hogy ez a gyors felfutás túlzott mértékű volt, nem állt összhangban a magyar gazdaság munkaerő-keresletének szerkezetével.

Az oktatás és a gazdaság, illetve a felsőoktatás és a felhasználók az európai oktatáspolitikai gondolkodás egyik legfontosabb fogalompárja az elmúlt időszakban. A tudás, a képzettség, az innovációs készség a gazdasági teljesítménynek és az egyéni karriernek egyformán meghatározó tényezőjévé vált. Ezzel megnőtt az egyetemekkel és főiskolákkal szemben támasztott közvetlen igény arra, hogy piacokonform ismereteket és készségeket adjanak át a hallgatóknak, illetve hogy szellemi potenciáljuk bekapcsolódjon a gazdaságba. A felhasználók, vagyis a munkaerőpiac érdekeltsége a diplomásokkal szemben elsősorban a minőségi szakember-utánpótlás; az általános szaktudással rendelkező, gyakorlat-orientált, feladatmegoldó szakemberek iránti igény. A pályakezdők elvárása az, hogy álljon rendelkezésre az őket befogadni képes gazdaság, azaz legyen megfelelő minőségű és mennyiségű munkahely, legyenek meg a vállalkozások indításához megfelelő körülmények, mégpedig azokkal a kondíciókkal, amelyek megítélésük szerint a munkavállalók munkaerő-piaci értékének megfelelnek. Többfajta igény kerül szembe egymással, és a képzőintézményekre hárul a feladat, hogy megtalálják, illetve megteremtsék az igények közötti megfeleltetést. Az egyetemek tevékenységében a hagyományos oktatás és kutatás mellett a vállalkozói szférával való kapcsolattartás, a gazdasági közegben való megjelenés, a piacorientáltság is dominánssá vált.

A felsőoktatási intézményekbe való jelentkezési arány ma egyáltalán nem áll összhangban a várható munkaerő-piaci kereslettel. Az egyetemeknek pedig nem áll érdekükben a hallgatói létszám csökkentése, mivel a támogatás normatív. Szembetűnő, hogy az egyetemisták és a főiskolások nincsenek tisztában a munkaerőpiac helyzetével, azzal, hogy kik kapnak ma könnyen állást, mire érdemes szakosodni.

A magyarországi felsőoktatási reform meghatározó eleme, a bolognai folyamat nyomán bevezetett kétciklusú képzési rendszer lehetőséget teremt a gyakorlatorientáltabb alapképzések kialakítására, az alapszakokra épülő mesterszakok kínálata pedig széles választási lehetőséget nyújt a hallgatóknak. Napjainkban folyik a képzések tartalmának kidolgozása, melyben a munkaerőpiac kompetenciáinak is szerepet kellene kapni. A 2006/2007-es tanévben a jogász- és orvosképzés kivételével valamennyien hároméves alapszakokon kezdik meg tanulmányaikat a felvételt nyert fiatalok. A bolognai folyamat

közvetlen tapasztalataival nem rendelkezünk, így nem ismerjük a munkaerő-piacra gyakorolt hatásait sem.

Az egyetemek és a foglalkoztatók közötti együttműködés leggyakoribb hazai és nemzetközi formái, azaz vállalati szakemberek részvétele az államvizsgákon, illetve cégekkel közös munka nyomán születő szakdolgozatok és doktori disszertációk készítése a Debreceni Egyetem több karán is gyakorlat. Kutatási fejlesztési együttműködések (K+F, KKK), vállalatok által létesített ösztöndíjak, vendégelőadói rendszer, az elméleti és gyakorlati szakemberek cseréje is eszköze lehet a gyakorlatra orientált oktatás elmélyítésének, melynek számos példája szintén megtalálható a Debreceni Egyetemen, különösen a gyakorlatot igénylő képzéseket folytató karokon.

A legtöbb felsőoktatási intézményben működik már karrieriroda, ahol kiadványokkal, állásbörzék szervezésével, munkaerő-közvetítéssel, tanácsadással és más szervezett programokkal is támogatják a végzősök elhelyezkedését (Tóth 2006). A Debreceni Egyetemen is jelen van ez a tevékenység, de tapasztalatai, eredményei nem kapnak kellő publicitást, és nem segítenek a vezetői döntéshozatalban sem. Hatékonyságukról kevés a visszajelzés. Vannak nyertes pályázatai is az egyetemnek a témakörben (INTERREG, Regionális Operatív Program [ROP]), de ezek csak időszakos és inkább elméleti, mintsem gyakorlati eredményre vezettek. Több egység is végez a karrierirodákéhoz hasonló tevékenységet (PONT iroda, mentálhigiénés központ, Szociológia Tanszék), de ezek között az egységek között nincs kapcsolat, párhuzamosan működnek, és egyik sem teljes körűen látja el a karrierkövetés, segítség feladatát.

A pályakezdekők elhelyezkedését a munkaügyi központok is kiemelten támogatják. A Hajdú-Bihar Megyei Regionális Munkaügyi Központtal kialakított jó kapcsolat jelenleg közös rendezvények szervezésére koncentrálódik, hasznos lenne azonban közös programok kidolgozása, valamint a munkaügyi központ munkatársainak szakértelmét felhasználva tanácsadási rendszer kialakítása, tréningek, előadások szervezése.

A Debreceni Egyetemen vannak a munkaerőpiac szereplőivel kiépítendő kapcsolatnak hagyományai, tapasztalatai, az együttműködés számtalan területen és formában létrejött. Történtek kezdeményezések (pályázatok, szervezeti egységek tevékenységei, alumni, stb.) a végzett hallgatók tapasztalatainak felmérésére, illetve a diplomások álláskeresésének segítésére is, ezek azonban párhuzamosan, egymástól elszigetelten működnek, elaprózódnak, ezáltal hatékonyságuk csökken. Szükség lenne a hallgatók karrierkövetésének és az elhelyezkedést segítő tevékenységek egyetemi szintű koordinációjára, az adatok a tanulmányi rendszerhez kapcsolódó központi nyilvántartására és a vezetői döntést segítő elemzésére például az egyetemi minőségbiztosítási rendszerhez

hasznos struktúrában. Így a Debreceni Egyetem nemcsak a munkaerőpiac igényeinek, de az általa képzett hallgatók elvárásainak is meg tud felelni.

5. ÖSSZEGZÉS

A 2006. márciusban hatályba lépett felsőoktatási törvény előírásai alapján az egyetemnek hallgatói karrierkövetést kell végezni, amelynek eredményeként képet kap a hallgatók lehetőségeiről, elhelyezkedési tapasztalataikról és nem utolsósorban az egyetem mint képzőintézmény megítéléséről. Ezt a képet árnyalja, pontosítja egy, a munkaerőpiac résztvevőinek bevonásával végzett vizsgálat, amelyben a foglalkoztatók tapasztalatainak, elvárásainak, igényeinek felmérésére és értékelésére kerülhet sor.

A felsőoktatási intézmények, így a Debreceni Egyetem szerepe is rendkívül összetett. Egyrészt a munkaerőpiac szereplőivel igyekszik kétoldalú együttműködés kialakítására, másrészt a végzett hallgatók elhelyezkedését, a munkaerőpiacon történő helytállását igyekszik biztosítani. Ahhoz, hogy az intézmény megtalálja a helyes módszereket, meg kell ismerni a végzettek elhelyezkedésének körülményeit, az általuk alkalmazott technikákat, illetve megvizsgálni, hogy építenek-e az egyetem kapcsolatrendszerére. Ezt szolgáltatta a 2000–2005-ben a DE-n végzett hallgatók elhelyezkedési tapasztalatainak kérdőíves felmérése. A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a DE szakmai elismertsége magas, végzett hallgatói nagy arányban tudnak elhelyezkedni, és elégedettek az intézményben megszerzett tudással. A felmérésnek köszönhetően képet kaptunk az intézmény vonzáskörzetéről, a szakterületenkénti különbségekről. A pályakövetési rendszerek működtetése nemcsak oktatáspolitikai cél, hanem minden intézmény érdeke.

IRODALOMJEGYZÉK

- Az Észak-Alföld régió területfejlesztési koncepciója és a területfejlesztési stratégia programja, valamint operatív programja (2002) előterjesztés: Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht., Debrecen.
- BALCSÓK I. (2005): *Pályakezdő munkanélküliek Hajdú-Biharban – Európában, de mégis a peremen?* Szerk.: Baranyi B.: Közelítések. Center Print, Debrecen.
- CZUCZOR J. (2006): *Diplomások a munkaerőpiacon.* PTE TTK Felnőttképzési és Emberi Erőforrás-fejlesztési Intézet periodikája. II. évf. 1. szám. Pécs.
- EUROSTAT (2004): Az Európai Unió Statisztikai Hivatalának honlapja: www.europa.eu.int/comm/eurostat
- FERENCZI Z. (2003): Hallgatói életút- és véleményezés az 1998-ban végzett diplomások körében. A Széchenyi István Egyetem hatása a régió fejlődésére. SZIE Gazdaság- és Társadalomtudományi Intézet, *Tudományos Füzetek*, Győr, 5. 95–127.
- FALUSNÉ SZ. K. (2002): Diplomás túltermelés van. *ÉS* XLVI. évf. 8. szám
- FÁBRI GY. (2001): A felsőoktatás munkaerőpiaci visszajelzései – A kutatások tükrében. *Magyar Felsőoktatás*. Budapest. 33-34.
- GYÖRGYI Z. (2004): Friss diplomás fiatalok a munkaerőpiacon. *Educatio*, 13. évf. 1. sz. 163–172
- KAKUKNÉ KATONA Á. (2002): Pályakezdő diplomások elhelyezkedési lehetőségei és esélyei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. <http://www.ofakht.hu/muh/p/p216.html>
- KSH (2004): *Területi Statisztikai Évkönyvek*. Budapest.
- MAJÓ Z. (2000): A felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolata. – Farkas B. – Lengyel I. (szerk.): *Versenyképesség – regionális versenyképesség. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei*. JATEPress, Szeged. 169-186.
- MALHOTRA, NARESH K. (2002): *Marketingkutató*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft, Budapest.
- Net7: <http://www.techno.karrier.hu>
- REZSŐFI I. (2004): *Rövidtávú munkaerő piaci prognózis a 2005. évre*. Debrecen.
- SELMECZY I. (2006): *Növekvő különbségek a friss diplomások piacán*. Világ-gazdaság online.
- SZABÓ L. (2003): *Versenyképességünk javításának innovációs adottságai. Bővülő Európa*. Tények és tanulmányok. Regiszter Kiadó, Budapest

- TEPERICS K (2002): *A Hajdú-Bihar megyei diplomások munkaerőpiaci helyzetének vizsgálata (A Debreceni Egyetem hatása a humánerőforrásokra)*. Studia Geographica, DE Földrajzi Tanszék. Debrecen
- TOMCSÁNYI P. (2000): *Általános kutatómódszertan*. Kő-Print Nyomdaipari Kft, Budapest.
- TÓTH L. (2006): *Pályakezdők munkaerő-piaci helyzete*. Consultation Magazin, Budapest.

X 84174